

РОЗДІЛ 6

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.9

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВВЕДЕННЯ В ОБІГ ТА РЕАЛІЗАЦІЮ НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

IMPROVEMENT OF LEGISLATIVE REGULATION OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR INTRODUCTION IN THE CIRCULATION AND SELLING OF DANGEROUS PRODUCTION

Александров М.С.,
здобувач, старший науковий співробітник
*Державний науково-дослідний інститут
Міністерства внутрішніх справ України*

Стаття присвячена проблемам удосконалення законодавчого регулювання адміністративної відповідальності за введення в обіг та реалізацію небезпечної продукції. Автором проаналізовано чинні статті законодавчих актів, які визначають кримінальну та адміністративну відповідальність за введення в обіг та реалізацію небезпечної продукції, визначено їх основні відмінності, а також недоліки регулювання адміністративної відповідальності за правопорушення, які розглядаються. Визначено шляхи удосконалення регулювання адміністративної відповідальності та на їх основі запропоновано проект змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Ключові слова: небезпечна продукція, введення в обіг та реалізація, адміністративна відповідальність, кримінальна відповідальність, штраф.

Статья посвящена проблемам совершенствования законодательного регулирования административной ответственности за введение в оборот и реализацию опасной продукции. Автором проанализированы существующие статьи законодательных актов, определяющие уголовную и административную ответственность за введение в оборот и реализацию опасной продукции, определены их основные отличия, а также недостатки регулирования административной ответственности за рассматриваемые правонарушения. Определены пути совершенствования регулирования административной ответственности и на их основе предложен проект изменений в Кодекс Украины об административных правонарушениях.

Ключевые слова: опасная продукция, введение в оборот и реализация, административная ответственность, уголовная ответственность, штраф.

The article is devoted to the problems of improving the legislative regulation of administrative responsibility for the introduction of hazardous products into circulation and sale. The author analyzes the existing articles that determine the criminal and administrative responsibility for the introduction of dangerous products into circulation and sale.

The main differences in the articles of The Criminal Code of Ukraine and The Code of Ukraine on Administrative Offenses are determined. Among them we can note the lack of intent for the onset of administrative responsibility, the lack of definition of the volume of dangerous products in the relevant article of the Code on administrative violations, the lack of criminal liability for the sale of products.

Also, the main imperfections in the regulation of administrative responsibility for the offenses in question were identified. This concerns the lack of separation between the responsibility for introducing and selling poor-quality products and the same actions with dangerous products, the disproportionate amount of fines for the damage caused, and the absence of a definition of the nature of the damage.

The author defines the following ways to improve the regulation of administrative liability, such as the division of responsibility for actions with poor-quality and dangerous products, the differentiation of the nature of responsibility (administrative or criminal), and the introduction of proportionality of fines in dependence on the nature of the damage.

On the basis of these ways of improvement, a draft of amendments to The Code of Ukraine on Administrative Offenses was proposed.

Key words: dangerous products, introduction to turnover and sale, administrative responsibility, criminal liability, fine.

Натепер в Україні набули поширення злочини щодо введення в обіг продукції, яка не відповідає встановленим до неї вимогам, зокрема вимогам щодо безпечності. Такі злочини є порушенням вимог законодавства України про захист прав споживачів. Порушення вимог щодо безпечності продукції може спричинити тяжкі наслідки, такі як нанесення матеріальних збитків, травмування, гострі та хронічні захворювання чи навіть летальні випадки. Таким чином, виготовлення та поширення продукції, яка не відповідає вимогам безпечності, являє собою серйозне правопорушення, за яке передбачена відповідальність. Держава забезпечує регулювання відповідальності за правопорушення шляхом встановлення заборон, запобіжних заходів та санкцій до правопорушників, що передбачено чинним законодавством, зокрема Кримінальним кодексом України (ККУ) та Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Передбачення відповідаль-

ності за порушення вимог щодо безпечності продукції має великий вплив на правопорушників та підвищує рівень правової захищеності споживачів. Зважаючи на те, що правопорушення у сфері безпечності продукції можуть мати різні причини та наслідки, існує потреба в удосконаленні чинного законодавства щодо відповідальності за злочини у зазначеній сфері.

До проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо безпечності продукції у своїх дослідженнях та у фаховій літературі зверталися такі науковці, як: Л.М. Іваненко, С.О. Косінов, Ю.Т. Добромислов, О.В. Зверева, Л.В. Ніколаєва, Л.Д. Менів та інші. Ці дослідження мають високу практичну значущість для теми цього дослідження. Однак варто зауважити, що ці дослідження стосуються здебільшого теми відповідальності за порушення прав споживачів у цілому, а відповідальність за порушення вимог щодо безпечності продукції висвітлена

лише частково. Досить важливою у контексті дослідження є стаття «Кримінально-правові та адміністративно-правові аспекти відповідальності у сфері безпеки продукції в сучасному українському законодавстві», розміщена на сайті юридичного порталу «Pravotoday.in.ua» [1]. Однак у цій статті автори зосереджуються здебільшого на питаннях кримінальної відповідальності за порушення у сфері безпечності продукції.

Основним завданням цієї статті є теоретичне розроблення удосконалень до законодавчих актів, які регулюють адміністративну відповідальність за введення в обіг та реалізацію продукції.

Поняття безпечної продукції визначається законодавством України як «будь-яка продукція, яка за звичайних або обґрунтованих передбачуваних умов використання <...> не становить жодного ризику чи становить лише мінімальні ризики, зумовлені використанням такої продукції, які вважаються прийнятними і не створюють загрози суспільним інтересам» [2]. Як випливає з цього визначення, під час використання продукції існують ризики, які мають бути передбачені розробниками та закладені у нормативно-технічну документацію на конкретний вид продукції. Вимоги до продукції, зокрема вимоги щодо безпечності, встановлюються у міжнародних, міждержавних, національних та регіональних стандартах, у технічних регламентах тощо. Відповідно, порушення вимог щодо безпечності продукції нині визначається саме відхиленням показників продукції від вимог, передбачених у нормативно-технічній документації.

На сьогодні в Україні передбачена адміністративна відповідальність саме за введення в обіг та реалізацію продукції, яка не відповідає вимогам стандартів (стаття 167 КУпАП) [3]. За це правопорушення передбачена санкція у вигляді накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, громадян-власників підприємств чи уповноважених ними осіб від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Також в Україні передбачена кримінальна відповідальність за майже аналогічне правопорушення – умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції (стаття 227 ККУ) [4]. За цей злочин передбачено покарання у вигляді штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Таким чином, за подібні за своїм складником правопорушення передбачені різні ступені відповідальності. Зауважимо, що принцип кримінальної відповідальності за випуск недоброякісної продукції був закладений ще у радянські часи з 30-х років ХХ ст. Поєднання кримінальної та адміністративної відповідальності за цей вид правопорушення було здійснено лише у 1984 році [5, с. 89–91]. Отже, натеper у законодавстві України зберігається застаріла радянська система регулювання відповідальності, яка потребує удосконалення.

Розглянемо відмінності кримінальної та адміністративної відповідальності за правопорушення щодо вимог безпечності продукції. Єдиною ознакою правопорушення для настання наслідків і для кримінальної, і для адміністративної відповідальності є його зміст: введення в обіг (випуск на ринок України) продукції, що не відповідає вимогам стандартів щодо безпечності. Відмінності у правопорушеннях полягають у таких аспектах: по-перше, для настання кримінальної відповідальності важлива умисність дій, а адміністративна відповідальність настає незалежно від наявності чи відсутності умислу. По-друге, кримінальна відповідальність встановлена за випуск на ринок власне небезпечної продукції, що не передбачено у КУпАП. При цьому у статті 167 КУпАП безпечність розглядається лише як один з критеріїв порушення вимог

стандартів поруч із якістю, комплектністю та упаковкою. По-третє, для настання кримінальної відповідальності важливим є обсяг введеної в обіг небезпечної продукції (дії, вчинені у великих розмірах). Адміністративна відповідальність настає незалежно від обсягу випущеної на ринок або реалізованої продукції, що не відповідає вимогам стандартів щодо безпечності. Відмінність між кримінальною та адміністративною відповідальністю за введення в обіг продукції, що не відповідає вимогам безпечності, становить і той факт, що кримінальна відповідальність передбачена для осіб, що відповідальні за введення в обіг продукції. Звідси і наявність санкції, що передбачає позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Адміністративна відповідальність розповсюджується і на реалізаторів продукції. Нарешті, відрізняється сума штрафів, що накладаються. При цьому максимальна сума штрафу, передбачена у КУпАП, становить сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а мінімальна сума штрафу, передбачена у ККУ, становить п'ятсот неоподатковуваних мінімумів. Отже, існує «розрив» у чотириста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Окремо акцентуємо увагу на недосконалоостях, які, на думку автора, містить стаття 167 КУпАП. Насамперед це стосується принципу відповідальності за дії з продукцією, яка не відповідає вимогам стандартів. У контексті порушень вимог безпечності продукції ця стаття, як було зазначено вище, розглядає безпечність лише як один з критеріїв якості продукції, тобто відповідності вимогам стандартів. Такий принцип також успадкований українським законодавством від радянської системи і є застарілим, оскільки якість продукції та безпечність продукції не можна поєднувати у нормах права. Продукція може бути некомплектною, виготовленою з порушенням вимог стандартів, з пошкодженою упаковкою, але при цьому залишатися безпечною для споживача. З іншого боку, продукція, що відповідає всім вимогам стандартів з якості, може бути небезпечною. Тому важливий розподіл відповідальності за введення в обіг та реалізацію недоброякісної та небезпечної продукції. Це можна досягти двома шляхами:

- передбачити окрему статтю за введення в обіг та реалізацію недоброякісної продукції та окрему статтю за введення в обіг та реалізацію небезпечної продукції;

- перенести відповідальність за введення в обіг та реалізацію небезпечної продукції цілком до сфери кримінального права.

У контексті цієї статті пропонуємо застосовувати перший шлях, але лише у тому разі, коли введена в обіг продукція не заподіяла шкоди, але лише становить ризики заподіяння такої шкоди.

Важливим питанням, яке потребує удосконалення в адміністративній відповідальності за введення в обіг або реалізацію небезпечної продукції, є непропорційність суми штрафів завданям збиткам. На цьому у своєму дослідженні зауважував Л.Д. Менів [6, с. 153]. Санкційна частина статті 167 КУпАП не регулює пропорційність призначення штрафу залежно від суми збитків. При цьому максимальний обсяг штрафу, як було зазначено вище, складає сто неоподатковуваних мінімумів громадян, а сума шкоди, завданої внаслідок використання небезпечної продукції, може бути в рази вищою. Тому для вдосконалення адміністративної відповідальності за правопорушення, що розглядаються в контексті цієї статті, необхідно передбачити пропорційність суми штрафів сумі збитків.

Однак негативні наслідки, що може спричинити небезпечна продукція, не обмежуються завданням суто матеріальних збитків, але можуть бути причиною гострих або хронічних захворювань, втрати працездатності та смерті. Зважаючи на це, необхідно зберегти розподіл відповідальності за випуск на ринок та реалізацію небезпечної продукції на кримінальну та адміністративну, диференціювавши

характер відповідальності залежно від характеру завданої шкоди. Якщо введена в обіг продукція спричинила середні та тяжкі тілесні ушкодження або призвела до смерті, для осіб, що відповідальні за введення її в обіг, має наставати кримінальна відповідальність. Якщо небезпечна продукція спричинила короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, або небезпечна продукція стала причиною матеріальних збитків, за введення в обіг та реалізацію небезпечної продукції має наставати адміністративна відповідальність. При цьому у статтях ККУ та КУпАП відповідно мають бути визначені ступені заподіяної шкоди.

Отже, з огляду на визначені вище недосконалості регулювання адміністративної відповідальності за введення в обіг та реалізацію небезпечної продукції, пропонуємо внести зміни до КУпАП. Пропонуємо розділити статтю 167 на декілька статей та викласти їх у такій редакції:

Стаття 167.1. Введення в обіг або реалізація продукції, яка не відповідає вимогам стандартів.

Введення в обіг (випуск на ринок України, зокрема з ремонту) або реалізація продукції (крім харчових продуктів), яка не відповідає вимогам стандартів, сертифікатів відповідності, норм, правил і зразків (еталонів) щодо якості, комплектності та упаковки (за винятком випадків, передбачених законодавством України), – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, громадян-власників підприємств чи уповноважених ними осіб від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 167.2. Введення в обіг або реалізація небезпечної продукції.

1. Введення в обіг або реалізація небезпечної продукції – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форми

власності, громадян-власників підприємств чи уповноважених ними осіб від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян залежно від обсягу введеної в обіг чи реалізованої продукції.

2. Ті самі дії, за умови, якщо внаслідок використання (споживання) такої продукції було спричинено матеріальну шкоду споживачам або навколишньому середовищу – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, громадян-власників підприємств чи уповноважених ними осіб від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із відшкодуванням завданих збитків.

3. Ті самі дії, за умови, якщо внаслідок використання (споживання) такої продукції було спричинено короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, громадян-власників підприємств чи уповноважених ними осіб від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із відшкодуванням витрат на лікування.

Підсумовуючи викладене, наведемо визначені шляхи удосконалення регулювання адміністративної відповідальності за введення в обіг та реалізацію небезпечної продукції:

- відокремлення відповідальності за введення в обіг та реалізацію недоброякісної продукції від тих самих дій, вчинених із небезпечною продукцією;
- диференціацію характеру відповідальності (адміністративної чи кримінальної) залежно від ступеня завданої шкоди;
- передбачення санкцій (штрафів) залежно від характеру та обсягу завданої шкоди.

На підставі цих удосконалень запропоновано зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінально-правові та адміністративно-правові аспекти відповідальності у сфері безпеки продукції в сучасному українському законодавстві. URL: <http://pravotoday.in.ua/ua/press-centre/publications/pub-1209/> (дата звернення 21.07.2018).
2. Про загальну безпечність нехарчової продукції: Закон України від 02.12.2010 № 2736-VI. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2736-17> (дата звернення 21.07.2018).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page11> (дата звернення 21.07.2018).
4. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page7> (дата звернення 21.07.2018).
5. Александров М.Є. Адміністративно-правове забезпечення якості промислової продукції в Радянській Україні у 1922–1991 роках. Наука і правоохорона. 2017. №1 (35). С. 88–94.
6. Менів Л.Д. Удосконалення законодавчого регулювання адміністративної відповідальності за порушення законодавства про захист прав споживачів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Серія ПРАВО. Випуск 26. С. 151–154.